

ЎЗБЕКИСТОНДА АҲОЛИГА ТИББИЙ ЁРДАМ КЎРСАТИШ ТИЗИМИНИНГ 1991–2025 ЙИЛЛАРДАГИ ТАРИХИЙ ТРАНСФОРМАЦИЯСИ

Согдиана Нажимова

“Миллат умиди” университети талабаси.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17523574>

Янги Ўзбекистон тараққиётининг энг муҳим белгиларидан бири — инсон саломатлиги ва унинг ҳаёти сифатини таъминлашга бўлган эътиборнинг муттасил ортиб бориши ҳисобланади. Давлат мустақилликка эришган илк кунларданок, соғлом миллат барпо этиш ва ҳар бир фуқарога тўлиқ тиббий ёрдам кўрсатишни давлат сиёсатининг устувор йўналиши сифатида белгилаб олди.

1991–2025 йиллар оралиғида мамлакатимизда тиббий хизмат кўрсатиш тизими чуқур ислохотлар жараёнини бошидан кечирди. Илгариги марказлашган ва ягона совет моделидан фарқли ўлароқ, янги тузилма миллий эҳтиёжлар, инсон қадри, ижтимоий адолат ва бозор иқтисодиёти талабларига асосланган ҳолда шаклланди.

Бу жараён босқичма-босқич, изчил ислохотлар орқали амалга ошди. Биринчи босқичда соғлиқни сақлаш тизимини миллий қонунчилик асосида қайта ташкил этиш, иккинчи босқичда инфратузилмани кенгайтириш ва хизмат сифатини ошириш, кейинчалик эса рақамлаштириш ва халқаро стандартларга мослаштириш устувор йўналишлар этиб белгиланди.

Мавзунинг долзарблиги шундаки, бу даврда аҳоли сони ортиб, тиббий хизматларга бўлган эҳтиёж ҳам ошиб борди. Шу билан бирга, жаҳон миқёсидаги глобал чақириқлар — хусусан, пандемиялар, экологик муаммолар ва демографик ўзгаришлар — соғлиқни сақлаш тизимини доимий равишда такомиллаштиришни талаб этди.

Шу маънода, 1991–2025 йилларда Ўзбекистонда тиббий ёрдам кўрсатиш тизими нафақат соҳа ичидаги ислохотлар, балки давлатнинг ижтимоий сиёсатининг узвий қисми сифатида ҳам шаклланди. Унинг тарихий трансформациясини ўрганиш — янги авлод учун нафақат илмий, балки маънавий жиҳатдан ҳам муҳим аҳамият касб этади.

1991–2000-ЙИЛЛАР: МИЛЛИЙ СОҒЛИҚНИ САҚЛАШ ТИЗИМИНИНГ ШАКЛЛАНИШИ

Ўзбекистон мустақилликка эришган 1991 йилда соғлиқни сақлаш тизими бутунлай янги шароитда фаолият юритишни бошлади. Бу даврда энг муҳим вазифа — совет давридан мерос бўлиб қолган марказлашган ва бюрократик тиббий тизимни ислох этиш, уни миллий қадриятлар ва янги давлат сиёсати талабларига мослаштириш эди.

1992 йилда қабул қилинган Ўзбекистон Республикасининг Конституциясида инсоннинг ҳаёт сўзсиз қадрият сифатида белгиланиб, ҳар бир фуқарога тиббий ёрдам олиш ҳуқуқи кафолатланди. Бу норма кейинчалик соғлиқни сақлаш соҳасидаги барча қонунлар ва дастурлар учун ҳуқуқий асос бўлиб хизмат қилди.

1993 йилда Президент Ислам Каримов ташаббуси билан қабул қилинган “Соғлом авлод учун” давлат дастури аҳоли саломатлигини муҳофаза қилишда янги даврни бошлаб берди.

Ушбу дастур доирасида она ва бола саломатлигини муҳофаза қилиш, иммунлаштириш тизимини ривожлантириш яъни 2000-йиллардан 2025-йилгача бўлган босқичлар, жумладан COVID-19 пандемияси даври ва шундан кейинги ислохотлар ҳам қамраб олинади.

2000–2010-ЙИЛЛАР: ИНФРАТУЗИЛМА ВА ТИББІЙ ХИЗМАТ СИФАТИНИ ОШИРИШ БОСҚИЧИ

2000-йиллар Ўзбекистон соғлиқни сақлаш тизимида амалий ислохотлар ва инфратузилмани янгилаш даври бўлди. Бу даврда давлат соҳага катта инвестициялар йўналтирди, замонавий поликлиникалар, қишлоқ врачлик пунктлари (ҚВП) ва шифохоналар қурилди.

2005 йилдан бошлаб “Соғлом она – соғлом бола” тамойили асосида аҳолининг репродуктив саломатлигига катта эътибор қаратилди. Тиббий хизматларни аҳолига яқинлаштириш мақсадида ҳар бир ҳудудда оилавий шифокорлар институтлари ташкил этилди. Бу эса аввал фақат йирик шаҳарларда мавжуд бўлган тиббий хизматларни қишлоқ аҳолисига ҳам етказиш имконини берди.

Шу билан бирга, халқаро ташкилотлар билан ҳамкорликда лойиҳалар амалга оширилди. Жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилоти, ЮНИСЕФ ва БМТ Тараққиёт дастури билан ҳамкорликда болаларни эмлаш, оналар саломатлигини яхшилаш ва сил касаллигига қарши кураш дастурлари жорий этилди.

2010–2020-ЙИЛЛАР: МОДЕРНИЗАЦИЯ, РАҚАМЛАШТИРИШ ВА COVID-19 ПАНДЕМИЯСИ

2010-йиллар Ўзбекистон тиббий тизими учун янги технологик ва бошқарув ислохотлари даври бўлди. Давлат томонидан тиббий хизматлар сифатини ошириш, хусусий тиббиётни ривожлантириш ва соҳага рақамли ечимларни жорий этиш бўйича бир қатор муҳим қарорлар қабул қилинди.

2017 йилда Президент Шавкат Мирзиёев ташаббуси билан Соғлиқни сақлаш тизимини 2021 йилгача ривожлантириш концепцияси қабул қилинди. Ушбу концепцияда тиббиёт муассасаларини техник жиҳатдан қайта жиҳозлаш, кадрлар малакасини ошириш ва рақамли тиббиётни кенг жорий этиш устувор вазифалар сифатида белгиланди.

COVID-19 пандемияси – тизим учун синов ва имконият

2020 йилда бутун дунёда кенг тарқалган COVID-19 пандемияси Ўзбекистон соғлиқни сақлаш тизими учун жиддий синов бўлди. Илк марта мамлакат миқёсида тезкор тиббий реакция тизими синовдан ўтди.

Пандемия шароитида давлат томонидан қатор фавқулодда чоралар кўрилди:

- махсус ковид-шифохоналар қурилди (масалан, “Юқумли касалликлар марказлари”);
- тиббий ходимлар учун қўшимча тўловлар ва имтиёзлар жорий этилди;
- масофавий тиббий маслаҳатлар ва онлайн хизматлар йўлга қўйилди;
- аҳолига вакциналаш бўйича кенг қамровли ахборот кампаниялари ташкил этилди.

Бу даврда рақамли технологияларнинг аҳамияти кескин ошди. Онлайн рўйхатга олиш, электрон тиббий карта ва телемедицина амалиёти пандемия шароитида асосий ечимлардан бирига айланди.

COVID-19 пандемияси шунчалик кучли таъсир кўрсатдики, у мамлакатда соғлиқни сақлаш тизимини бутунлай янги босқичга олиб чиқди — инсон саломатлигини давлат хавфсизлиги даражасидаги устувор масала сифатида белгилаб берди.

2021–2025-ЙИЛЛАР: ЯНГИ ЎЗБЕКИСТОНДА САЛОМАТЛИК СИЁСАТИ ВА ТИББИЙ РЕФОРМАЛАР

“Янги Ўзбекистон – янги ҳаёт сифати” тамойили асосида 2021 йилдан бошлаб соғлиқни сақлаш тизимида яна янги босқич бошланди. Бу даврда давлат сиёсатида инсон кадри тамойили илгари сурилиб, тиббиёт соҳасидаги барча ислохотлар фуқаро манфаатини марказга қўйишга қаратилди.

2022 йилда қабул қилинган “2022–2026 йилларда Ўзбекистон Республикасининг соғлиқни сақлаш тизимини ривожлантириш стратегияси” асосида мамлакатда қуйидаги йўналишларда катта ўзгаришлар амалга оширилмоқда:

- тиббий муассасаларнинг молиявий мустақиллигини кенгайтириш;
- давлат-хусусий шериклик асосида шифохоналар қуриш;
- аҳолини электрон соғлиқ маълумотлари тизимига ўтказиш;
- профилактик тиббиётни кучайтириш;
- тиббиёт олий таълим муассасаларини модернизация қилиш.

Шунингдек, аҳолини ижтимоий суғурта тизими орқали тиббий ёрдам билан таъминлаш бўйича ҳам ишлар олиб борилмоқда. Бу тизим 2025 йилгача босқичма-босқич жорий этилиши режалаштирилган.

Бугунги кунда Ўзбекистонда тиббий хизматлар нафақат давлат муассасаларида, балки хусусий клиникаларда ҳам юқори сифат билан кўрсатила бошланди. Аҳолининг тиббий маданияти ортиб, соғлом турмуш тарзи ғояси жамият онгида мустаҳкам ўрнашиб бормоқда.

1991–2025 йиллар мобайнида Ўзбекистонда аҳолига тиббий ёрдам кўрсатиш тизимида амалга оширилган ислохотлар мамлакат тарихидаги энг муҳим ижтимоий ўзгаришлардан бири бўлди. Давлат мустақиллиги йилларида соғлиқни сақлаш соҳаси нафақат ташкилотчилик жиҳатидан, балки маънавий, ҳуқуқий ва технологик жиҳатдан ҳам янги босқичга кўтарилди.

Таърихий нуқтаи назардан қараганда, илк истиқлол йилларида соҳа асосан қонунчилик базасини шакллантириш, миллий дастурларни жорий этиш ва аҳоли саломатлигини муҳофаза қилишга йўналтирилган бўлса, кейинги йилларда бу ислохотлар тизимли ва кенг қамровли тус олди.

COVID-19 пандемияси эса Ўзбекистон тиббий тизими учун ҳақиқий синов бўлди.

Бу даврда мамлакат рақамли тиббиёт, фавқулодда тиббий тайёргарлик ва аҳоли саломатлигини муҳофаза қилишда янги тажриба тўплади. Пандемия туфайли тиббиёт соҳаси нафақат технология жиҳатидан, балки инсонпарварлик ва масъулият нуқтаи назаридан ҳам мустаҳкамланди.

Янги Ўзбекистон шароитида соғлиқни сақлаш соҳаси фақат тиббий тизим эмас, балки жамиятнинг маънавий ва ахлоқий салоҳиятини белгилаб берувчи устувор йўналишга айланди.

Ҳар бир фуқарога соғлом ва мазмунли ҳаёт кечириш имкониятини яратиш – бу давлат сиёсатининг юраги, инсон қадрининг амалий ифодасидир.

Шундай экан, 1991–2025 йиллар оралиғидаги тарихий трансформацияни таҳлил қилиш шунга олиб келадики, Ўзбекистон соғлиқни сақлаш тизими энди фақат даволаш эмас, балки соғлом жамият барпо этиш вазифасини ҳам бажарувчи тизимга айланди.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси. – Тошкент: Адолат, 2023.
2. “Соғлом авлод учун” давлат дастури. – Тошкент, 1993.
3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 декабрдаги ПФ–5270-сонли фармони – “Соғлиқни сақлаш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”.
4. “Ўзбекистон Республикаси соғлиқни сақлаш тизимини 2022–2026 йилларда ривожлантириш стратегияси”. – Тошкент, 2022.
5. Мирзиёев, Ш. М. “Янги Ўзбекистон стратегияси”. – Тошкент: Ўзбекистон, 2021.
6. Жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилоти ҳисоботлари. – ЖССТ, Женева, 2020–2023.
7. “COVID-19 пандемияси даврида Ўзбекистон тиббий тизимининг ривожланиши” мавзусидаги илмий мақолалар тўплами. – Тошкент тиббиёт академияси, 2021.
8. Абдуллаев, И. “Ўзбекистонда соғлиқни сақлаш тизимидаги ислохотлар ва янги босқич”. – Тошкент, 2024.